



Analysis of 4th and 5th Graders' Perceptions of Social Studies^{*}

Barış ÇİFTÇİ^{}** **Mehmet Tamer KAYA^{***}**

Received: 13 February 2012 **Accepted:** 27 June 2012

ABSTRACT: Education firstly begins in family, and continues with formal education as a fact which should be continued through life. But, the basic foundations of education need to be taken into consideration to be efficient. Hence, primary schools considering basic foundations of education shape our children's future. Students' positive attitudes toward a course might affect their success in that course. One of the important goals of social studies course is to grow effective and productive citizens. Children during the first years of their lives by effective teaching of social studies will later take place in society as responsible and sensitive citizens. In learning, students' interests and needs, readiness levels, attitudes and values are important in terms of their attaining course objectives. This study aims to determine 4th and 5th graders' attitudes toward social studies course and whether those differ on several variables. It is a survey research design. The sample of this descriptive study consists of three schools in Afyonkarahisar, Turkey.

Key words: social studies, primary school students' attitudes,

SUMMARY

Purpose and Significance: We can express attitudes of students toward a lesson as a bipolar quality ranging from the state of having positive thinking, enjoying the lesson or showing positive affective entry characteristics to the state of having negative thinking, not enjoying the lesson or showing negative affective entry characteristics (Bloom, 1995: 123). As attitudes are developed by learning, negative attitudes in a field might be replaced with positive ones with appropriate techniques. If an attitude that is showed toward an action is positive or negative, the decisions about it may show tendency to be positive or negative, respectively (Oral, 2004: 89). Students' displaying behaviours is related to readiness for learning through them. Being ready is related to the knowledge, abilities, interests, habits, attitudes, and values. As long as these concepts are not taken into consideration, it is not expected that learning exactly occurs (Taşdemir, 2000: 76). As in other lessons, affective learning is so important in Social Studies. The students who come to the class as interested and excited can learn easily and if the other conditions stand still, these students can learn faster and achieve higher than other students (Bloom, 1995: 86).

Method: The survey method was employed in this research. The attitude scale was used to gather data. The scale consists of two parts. The first part consists of questions about demographic information of students, and the second part is composed of 25 questions which are developed to measure attitudes toward Social Studies. In the study, 12 items are cited from the attitude scale developed by Emir (2001) and with 30 items developed by the researchers, it was sent to experts for review. In this respect, 4 items were excluded according to expert review and the initial 38-item-scale was admitted to students. After factor analysis, 13 items more were excluded, and hence, the scale took its final form. The reliability of

* This study is an extended version of the paper presented in "The 10th National Symposium of Classroom Teacher Education.

** *Corresponding author:* Res. Assist., Faculty of Education, Afyon Kocatepe University, ANS Campus, Afyonkarahisar, bciftci@aku.edu.tr

*** Res. Assist., Faculty of Education, Afyon Kocatepe University, ANS Campus, Afyonkarahisar, mtkaya@aku.edu.tr

the scale was computed as .79. Limited population was preferred in this research. The schools in Afyonkarahisar are divided into three subpopulations and the scale was administered to 272 students in these schools.

Results: When we look at the results of the first subproblem, preparing homework and having lots of vocabulary items that can not be understood differ in favor of 4th graders. 5th graders stated that there are lots of words they don't understand and they get bored while preparing their homework. It may be thought that students get bored because there are lots of words they have difficulty to understand. Some results that support these findings are found in the study Öztürk and Baysal (1999) did. There are significant results in favor of 4th graders. Öztürk and Baysal (1999) clarified that 4th graders find chance to transfer and make concrete while topics that comprise intense history knowledge become more abstract for 5th graders. As a result of a master's study, Oğur (2009) found out that attitudes of 7th graders are more positive than those of 6th graders. According to the second subproblem, there were significant differences found in favor of female students. It was found out that female students like Social Studies more than male students do, studying Social Studies gives more pleasure to female students, they feel more comfortable, and learning new things in Social Studies gives them more pleasure. According to the results of the third subproblem, there were significant differences found between students whose mothers have earned a college or higher degree and those whose mothers have earned a primary or secondary school degree. The attitudes of students whose mothers have earned a college or higher degree are more positive than those of students whose mothers have earned a primary or secondary school degree. Students whose mothers are primary or secondary school graduates stated that they just study to pass. Again, they gave less importance to Social Studies than they gave other lessons when compared to those whose mothers have earned a college or higher degree. Students whose mothers have earned a college or higher degree considered teaching styles as more important than those whose mothers are primary or secondary school graduates. Students whose mothers are primary or secondary are shyer about Social Studies than those whose mothers have earned a college or higher degree. According to the results of the fourth subproblem, there were significant differences found in favor of high-income families. As family incomes increase, attitudes toward Social Studies changes in a positive way. Students coming from medium-income families believed that topics of Social Studies are immense, and there are many words that they have difficulty in understanding. In addition, they stated that they are worried about the exams.

Discussion and Conclusions: It should be stated that Social Studies is not less important than other courses such as Turkish and Mathematics as it is at least as important as other lessons especially in exams. One of the crucial objectives of Social Studies is to raise responsible and sensible citizens. If we want our children to be active, productive, responsible and sensible citizens, we need to make students grasp the significance of Social Studies. So, it should be explained to our children and their families that Social Studies is not less important, but at least as important as other lessons. According to the data belonged to the exam held by the Ministry of National Education in 2008, students have earned an average score of 12,19 out of 25 with the highest Standard deviation in Social Studies. Social Studies which involves abstract topics should be made more concrete with contemporary approaches to education, various drama techniques, materials developed by both teachers and students that consider educational goals. Nowadays, technology is getting involved in education. Instructional technologies should be utilized to make abstract concepts more concrete in students' minds. Teachers should create well-designed instructional processes by communication with students in a positive, warm and effective way. Studies have shown that students learn from teachers they like. It is possible to replace negative attitudes toward Social Studies through good interaction between teachers and students in the classroom. Learning environments should be designed for students to make them actively participate in class, and learner-centered instructional techniques should be used. Administrators at schools should fulfil their requirements rigorously for students to develop their attitudes towards courses positively.

İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Algılarının İncelenmesi *

Barış ÇİFTÇİ **

Mehmet Tamer KAYA ***

Makale Gönderme Tarihi: 13 Şubat 2012

Makale Kabul Tarihi: 27 Haziran 2012

ÖZET: Bu araştırma, ilköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını ve tutumlarını etkileyen değişkenleri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada survey yöntemi kullanılmıştır. Çalışma, betimsel bir çalışmadır. Sınırlandırılmış evren yöntemiyle Afyonkarahisar il merkezindeki okullar, üç alt evrene ayrılmış ve ölçek, bu okullardaki 272 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulama sonrası yapılan analizlerde öğrencilerin cinsiyet, sınıf, anne-baba eğitim durumu ve aile gelir düzeyi bakımından tutum ölçeğine verilen cevaplar arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: sosyal bilgiler, birinci kademe öğrencilerinin tutumları

GİRİŞ

İlköğretim, eğitim-öğretim faaliyetlerinin temelini oluşturmakta ve gelecek kuşakların şekillendirilmesi, bu kurumlarda gerçekleşmektedir (Öztürk & Dilek, 2004: 12). Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de demokratik toplum için etkin bireyler yetiştirme görevi, eğitim kurumları aracılığıyla büyük ölçüde Sosyal Bilgiler öğretim programlarına yüklenmiştir. Bu sayede, Sosyal Bilgiler öğretimi, toplumun, ulusal, demokratik tutum ve değerlere, problem çözme ve karar alma becerilerine sahip, üretken ve katılımcı bireylerden oluşup oluşmaması konusunda belirleyici bir alan hâline gelmiştir (Öztürk & Otluoğlu, 2002: 1).

İlköğretim programında Sosyal Bilgiler dersinin genel amacı, “Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemi kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmektir” şeklinde belirtilmektedir (MEB, 2004: 43).

Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), demokratik bir toplum için Sosyal Bilgiler öğretiminde dört önemli faktörün önemini vurgulamıştır. Ayrıca, demokratik yaşamın devamı ve gelişmesinin bireylerin bu amaçlar doğrultusunda yetiştirilmesine bağlı olduğunu belirtmektedir (NCSS, 1969).

- Sosyal Bilgiler öğretiminin nihai amacı, arzu edilen yurttaşlıkla ilgili ve bireysel davranışlardır.

- Bu davranışlar, insanların sahip olduğu değerler, ülküler, inançlar ve tutumlarla belirlenmektedir.

- Sırası ile bu özellikler bilgi temeline dayanmaktadır.

- Bilginin gelişmesi ve kullanımı için insanlar, gerekli bilgi ve becerilere gereksinim duyarlar.

* Bu çalışmanın bir kısmı, 10. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Sorumlu Yazar: Arş. Grv., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ANS Kampüsü, Afyonkarahisar, bciftci@aku.edu.tr

*** Arş. Grv., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ANS Kampüsü, Afyonkarahisar, mtkaya@aku.edu.tr

Farklı disiplinleri bir arada barındıran Sosyal Bilgiler dersi, ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu bireyler yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili beceri ve tutumların kazandırıldığı bir çalışma alanıdır (Ergin, 2005).

Sosyal bilimler alanında birçok kavram gibi tutumun da farklı tanımları yapılmaktadır. Tutum, uzun süreli duygu, düşünce ve davranış eğilimleridir. Bu tanımın temelinde iki önemli özellik yer almaktadır. Tutumların uzun süreli olması ve bilişsel, duyuşsal ve davranışsal birimleri içermesidir (Cüceloğlu, 1994: 521). Bir başka tanımda ise tutum, bireye atfedilen ve onun psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu, davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan düzenli bir eğilimdir. Buna göre tutum, gözlenebilen bir davranış değil, davranışa hazırlayıcı eğilimdir (Kağıtçıbaşı, 1999: 102). Kısaca tutum, bireyin karşısındakini kabul ya da reddetmesine etki eden amaca denir (Başaran, 1985: 297).

Petty ve Caccioga (1986)'ya göre tutum, kişilerin kendisi, başkaları ya da başka nesnelere, olaylar veya sorunlar hakkındaki genel değerlendirmelerdir. (Aktaran: Kaplan & İpek, 2002: 70). Thurstone (1967)'ye göre tutum, bir objeye yönelen olumlu ya da olumsuz bir yoğunluk sıralaması ve derecelendirmesidir.

Harrell (2000: 12)'e göre tutum, bireyin çevresindeki bir simgeyi, bir nesneyi olumlu ya da olumsuz değerlendirme eğilimi olarak görülebilir. Sonuç olarak, bireyler çevresindeki nesnelere ve olayları olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirir ve öğrenilmiş tercihleri sonucunda tepki gösterirler.

Öğrencilerin bir derse yönelik tutumlarını, olumlu düşünceye sahip olma, dersi sevmeye ya da onunla ilgili olumlu duyuşsal giriş özellikleri gösterme hâlinde bir derse yönelik olumsuz düşüncelere sahip olma, dersi sevmeme ya da onunla ilgili olumsuz duyuşsal giriş özellikleri gösterme hâline kadar uzanan iki kutuplu bir nitelik olarak ifade edebiliriz (Bloom, 1995: 123).

Bir dersteki öğrenci başarısını belirleyen en önemli faktörlerden biri, duyuşsal giriş davranışlarıdır. Bu davranışlar arasında, öğrencinin derse yönelik ilgi ve tutumu ayrı bir önem taşımaktadır (Özçelik, 1992: 3).

Tutumlar, öğrenilme yoluyla kazanıldığına göre bir alandaki olumsuz tutumlar, uygun teknikler yoluyla olumluya dönüştürülebilir. Bir olaya yönelik tutum eğer olumlu ise onunla ilgili kararların olumlu olma, eğer tutumlar olumsuz ise onunla ilgili kararların olumsuz olma özelliği vardır (Oral, 2004: 89).

Öğrencilerin istedik davranışları kazanabilmeleri, onların öğrenmeye hazır olmaları ile yakından ilgilidir. Öğrenmeye hazır olma ise öğrencinin bilgisi, yetenekleri, ilgileri, alışkanlıkları, tutumları ve değerleri ile ilgilidir. Bu unsurları dikkate almayan bir öğretim durumunda geçerli öğrenme yaşantılarının gerçekleşmesi beklenemez (Taşdemir, 2000: 76).

Diğer derslerde olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersinde de duyuşsal öğrenmenin önemi büyüktür. Derse belirgin bir ilgi ve heyecan ile giren öğrenciler, çok daha kolay öğrenebilmekte ve diğer koşullar eşit kalırsa, diğer öğrencilere göre bu dersi çok daha çabuk ve çok daha yüksek düzeyde öğrenebilmektedirler (Bloom, 1995: 86). Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını ve tutumlarına etki eden değişkenleri araştırmaktır.

YÖNTEM

Araştırmada survey yöntemi kullanılmıştır. Betimsel bir çalışmadır. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin kişisel bilgilerini, Sosyal Bilgiler dersine yönelik görüş ve düşüncelerini almak için

anket kullanılmıştır. Survey türü çalışmalar, mevcut olan durumu belirlemek istediğinden çalışmalar, genellikle doğal ortamda yapılmaktadır. Betimsel çalışmalarda kullanılan teknikler, çalışmanın adını da değiştirmektedir. Anket survey, mülakat survey ve görüşme survey gibi isimler almaktadır (Kaptan, 1998: 61). Bu çalışmada anket survey yöntemi kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu çalışmada sınırlandırılmış evren kullanılmıştır, buna çalışma evreni de denilmektedir (Arseven, 1993: 92). Bu çalışmanın örneklemini için Afyonkarahisar il merkezindeki okullar, tabakalı örnekleme yoluyla (Balcı, 2001: 96) 3 alt evrene ayrılmıştır. Düşük gelirli, orta gelirli ve yüksek gelirli olmak üzere belirlenen okullarda 272 4. ve 5. sınıf öğrencisine tutum ölçeği uygulanmıştır.

Veri Toplama Teknik ve Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak tutum ölçeği kullanılmıştır. Çalışmada Emir (2001) tarafından geliştirilmiş ve “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yansıtıcı Düşünmenin Erişmeye ve Kalıcılığa Etkisi” doktora çalışmasında kullandığı tutum ölçeğinden 12 madde alınmış ve araştırmacıların geliştirdikleri maddeler ile toplam 42 madde uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşünden elde edilen dönütler sonucunda dört madde çıkarılmıştır. İlköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencilerinden oluşan 52 kişilik öğrenci grubuna 38 maddelik ölçeğin ilk hâli uygulanmıştır. Verilere uygulanan faktör analizi sonrasında ölçekten 13 madde çıkarılmış ve ölçeğin son hâlinin güvenilirlik katsayısı $\text{Alpha} = .79$ olarak hesaplanmıştır.

Veri toplama aracı, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel bilgilerini (cinsiyet, sınıf, anne-baba eğitim durumu ve aile gelir düzeyi) içeren sorulardan oluşmaktadır.

İkinci bölüm ise öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını ölçmek için oluşturulan 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, 5’li Likert tipindedir. “Kesinlikle Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde ölçeklendirilmiştir. Olumlu maddeler, “Kesinlikle Katılıyorum” kategorisinden başlanarak 5,4,3,2,1, olumsuz maddeler ise “Kesinlikle Katılıyorum” kategorisinden başlanarak 1,2,3,4,5 şeklinde puanlanmıştır.

Verilerin Analizi

Veri toplama aracından elde edilen verilerin SPSS paket programı kullanılarak istatistiksel çözümlenmesi yapılmıştır. Sınıf ve cinsiyet değişkenine ait verileri çözümlenmek için *t* testi uygulanmıştır. Anne-baba eğitim durumu ve aile gelir düzeyi değişkenine ait verileri çözümlenmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmaya ait bulgular ve bu bulgulara ait yorumlar yer almaktadır. Ortaya çıkan bulgular ve yorumlar araştırmanın alt problemleri doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarda Sınıf Değişkenine Göre Farklılıklar

Gruplardaki öğrencilerin, öğrenim gördükleri sınıfa göre Sosyal Bilgiler dersi tutum puanları ortalamalarını karşılaştırmak için uygulanan bağımsız örneklem *t* testi sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Sınıf Değişkenine göre *t* testi sonuçları

Sınıf	N	\bar{X}	SS	Sd	<i>t</i>	<i>p</i>
4	104	56.55	10.23	270	.267	.790
5	168	56.19	11.49			

Tablo 1’de görüldüğü gibi 4. ve 5. sınıf öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik görüş ve düşüncelerini belirlemek için yapılan tutum ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır [$t_{(270)} = .267, p > .05$]. Bu sonuca göre, 4. sınıf öğrencilerin tutum ölçeği puanlarının ortalaması $\bar{X} = 56.55$, 5. sınıf öğrencilerin tutum ölçeği puanlarının ortalaması $\bar{X} = 56.19$ olarak bulunmuştur. Bu veriler, 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutum puanlarının benzerlik gösterdiği görülmektedir.

4. ve 5. sınıf öğrencilerin tutum ölçeği standart sapma puanları incelendiğinde 4. sınıf öğrencilerinin $SS = 10.23$, 5. sınıf öğrencilerinin $SS = 11.49$ olarak bulunmuştur. 4. sınıf öğrencilerinin tutum ölçeğinde belirttikleri görüşler 5. sınıf öğrencilerinin görüşlerine göre birbirine daha yakındır.

Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarda Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılıklar

Gruplardaki öğrencilerin, cinsiyetlerine göre Sosyal Bilgiler dersi tutum puanları ortalamalarını karşılaştırmak için uygulanan bağımsız örneklem *t* testi sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2: Cinsiyet değişkenine göre *t* testi sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Sd	<i>t</i>	<i>p</i>
Kız	120	56.98	11.86	270	.868	.386
Erkek	152	55.81	10.29			

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi kız ve erkek öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik görüş ve düşüncelerini belirlemek için yapılan tutum ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır [$t_{(270)} = .868, p > .05$]. Bu sonuca göre, kız öğrencilerin tutum ölçeği puanlarının ortalaması $\bar{X} = 56.98$, erkek öğrencilerin tutum ölçeği puanlarının ortalaması $\bar{X} = 55.81$ olarak bulunmuştur. Bu veriler, kız ve erkek öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutum puanlarının benzerlik gösterdiği şeklinde ifade edilebilir.

Kız ve erkek öğrencilerin tutum ölçeği standart sapma puanları incelendiğinde kız öğrencilerin $SS = 11.86$, erkek öğrencilerin $SS = 10.29$ olarak bulunmuştur. Erkek öğrencilerin tutum ölçeğinde belirttikleri görüşler kız öğrencilerin görüşlerine göre aralarındaki düşünce farklılığı daha azdır.

Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarda Anne Eğitim Durumuna Göre Farklılıklar

Gruplardaki öğrencilerin, anne eğitim durumlarına göre Sosyal Bilgiler dersi tutum puanları ortalamalarını karşılaştırmak için uygulanan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3. Anne eğitim durumuna göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamli fark
Gruplararası	1340.84	2	670.42			1 – 2
Gruplariçi	31503.37	269	117.11	5.725	.004	3 – 1
Toplam	32844.220	271				3 – 2

$p < .05$; 1: İlköğretim; 2: Ortaöğretim; 3: Yüksekokul ve Üstü

Öğrencilerin ölçeğe verdikleri cevapların anne eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Varyans analizi sonucunda çıkan anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında oluştuğunu görmek için Tukey HSD uygulanmıştır.

Tabloda görüldüğü gibi, öğrencilerin anne eğitim durumlarına göre tutum ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Tutum ölçeği puanlarının ortalaması, anne eğitim durumu ilköğretim olanların $\bar{X} = 56.84$, ortaöğretim olanların $\bar{X} = 50.82$ ve yüksekokul ve üstü olanların $\bar{X} = 59.88$ olarak bulunmuştur. Anne eğitim durumları yüksekokul ve üstü olanlar ile ilköğretim ve ortaöğretim olanlar arasında yüksekokul ve üstü olanlar lehine anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Anne eğitim durumu öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumları üzerinde önemli etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu sonuçlara göre önemli olan noktalardan bir diğeri ise anne eğitim durumu ilköğretim olanlar ile ortaöğretim olanlar arasında ilköğretim mezunu anneler lehine anlamlı farklılık ortaya çıkmasıdır. Anne eğitim durumu ilköğretim olanların ortalamaları ile ortaöğretim olanlar arasında gözle görülür bir fark vardır.

Anne eğitim durumları açısından öğrencilerin tutum ölçeğine verdikleri cevapların standart sapma puanları incelendiğinde en yüksek standart sapma ($SS = 11.28$) puanına ilköğretim mezunu anneye sahip olan öğrenciler arasında olduğu görülmektedir. Tutum ölçeğine verdikleri cevaplar açısından görüş farklılıkları en yüksek olan gruptur.

Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarda Baba Eğitim Durumuna Göre Farklılıklar

Gruplardaki öğrencilerin, baba eğitim durumlarına göre Sosyal Bilgiler dersi tutum puanları ortalamalarını karşılaştırmak için uygulanan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları i Tablo 4'te verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ölçeğe verdikleri cevapların baba eğitim durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Varyans analizi sonucunda çıkan anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında oluştuğunu görmek için Tukey HSD uygulanmıştır.

Tablo 4'te görüldüğü gibi, öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre tutum ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Baba eğitim durumu ilköğretim olanların puan ortalaması $\bar{X} = 55.41$, ortaöğretim olanların $\bar{X} = 55.96$ ve yüksekokul ve üstü olanların $\bar{X} = 59.68$ olarak bulunmuştur. Baba eğitim durumları yüksekokul ve üstü olanlar ile ilköğretim olanlar arasında yüksekokul ve üstü olanlar lehine anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Baba eğitim durumu öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumları üzerinde önemli etkiye

sahip olduğu söylenebilir. Puan ortalamaları incelendiğinde, baba eğitim durumları ilköğretim ve ortaöğretim olanların ortalamaları birbiri ile aynı denebilecek kadar yakındır. Baba eğitim durumunun ilköğretim veya ortaöğretim olması öğrencilerin derse karşı tutumları üzerinde çok fazla etkili olmadığı görülmektedir.

Tablo 4. Baba eğitim durumuna göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplararası	701.65	2	350.82			
Gruplariçi	32142.56	269	119.48	2.936	.035	3 – 1
Toplam	32844.22	271				

p < .05; 1: İlköğretim; 2: Ortaöğretim; 3: Yüksekokul ve Üstü

Baba eğitim durumları açısından öğrencilerin tutum ölçeğine verdikleri cevapların standart sapma puanları incelendiğinde en yüksek standart sapma ($SS = 11.69$) puanına ortaöğretim mezunu babaya sahip olan öğrenciler arasında olduğu görülmektedir. Tutum ölçeğine verdikleri cevaplar açısından görüş farklılıkları en yüksek, ortaöğretim mezunu babaya sahip olan gruptur.

Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarda Aile Gelir Düzeyine Göre Farklılıklar

Gruplardaki öğrencilerin, aile gelir durumlarına göre Sosyal Bilgiler dersi tutum puanları ortalamalarını karşılaştırmak için uygulanan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Aile gelir düzeyine göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplararası	618.72	2	309.36			
Gruplariçi	32225.49	269	119.79	2.582	.077	-----
Toplam	32844.22	271				

Araştırmaya katılan öğrencilerin ölçeğe verdikleri cevapların aile gelir düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Tablo 5'te görüldüğü gibi, öğrencilerin aile gelir durumlarına göre tutum ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Aile gelir durumu düşük olanların puan ortalaması $\bar{X} = 58.78$, orta olanların $\bar{X} = 55.17$ ve yüksek olanların $\bar{X} = 55.56$ olarak bulunmuştur. Aile gelir durumunun öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumları üzerinde bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir. Bu sonuçlara göre, gruplar arasında anlamlı bir

farklılık çıkmamıştır ancak ortalama sonuçlarına bakıldığında düşük gelirli ailelerden gelen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı daha olumlu fikirler sergiledikleri görülmektedir.

Standart sapma puanları açısından öğrencilerin tutum ölçeğine verdikleri cevapların aile gelir durumlarına göre incelendiğinde en düşük standart sapma ($SS = 9.74$) puanına orta gelirli ailelerden gelen öğrenciler arasında olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışma, ilköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını ve bu tutumların belirlenen değişkenlere göre değişip değişmediğini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu bölümde, elde edilen bulgulara dayalı sonuçlar yer almaktadır. Araştırmanın alt problemlerinden elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

4. ve 5. sınıf öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik görüş ve düşüncelerini belirlemek için yapılan tutum ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutum puanlarının benzerlik göstermektedir. Öztürk ve Baysal (1999)'un yapmış oldukları çalışmada da bu bulguları destekleyen sonuçlar çıkmıştır. 4 ve 5. sınıfların karşılaştırılması, 4. sınıflar lehine anlamlı çıkmıştır.

Öztürk ve Baysal (1999), bunu şu şekilde açıklamışlardır: 4. sınıf öğrencileri Sosyal Bilgiler konularında daha çok transfer ve somutlaştırma olanağı bulurken, 5. sınıf konularında yoğun tarih bilgilerinden oluşan soyut bilgilerle karşı karşıya kaldıklarını belirtmişlerdir. Oğur (2009)'un yapmış olduğu yüksek lisans çalışmasının sonucunda ise 7. sınıf öğrencilerinin tutumları, 6. sınıf öğrencilerinin tutumlarına göre daha olumlu çıkmıştır. Ergin (2006)'nın yapmış olduğu yüksek lisans çalışmasına göre ise 4 ve 5. sınıflar arasında 4. sınıflar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Ergin (2006)'e göre bunun sebebi, 4. sınıfların Sosyal Bilgiler dersini ilk defa almalarından dolayı ilginin yüksek olabileceğidir.

Cinsiyet değişkenine göre kız ve erkek öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik görüş ve düşüncelerini belirlemek için yapılan tutum ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu veriler, kız ve erkek öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutum puanlarının benzerlik gösterdiği şeklinde ifade edilebilir. Erkek öğrencilerin tutum ölçeğinde belirttikleri görüşler kız öğrencilerin görüşlerine göre aralarındaki düşünce farklılığı daha azdır.

Altıntaş (2003)'ün yapmış olduğu çalışmada, kız ve erkek öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Çalışmaya göre, erkek öğrenciler Sosyal Bilgiler Dersinde kendilerini daha rahat hissetmektedirler. Bunun yanında kız öğrenciler, Sosyal Bilgiler dersine daha çok zaman ayırmakta ve bu dersle ilgili çalışmalardan zevk almaktadırlar. Tay ve Tay (2006)'ın 5. sınıflar üzerinde yapmış oldukları çalışmada kız ve erkek öğrenciler arasında Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları arasında bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Anne eğitim durumunun karşılaştırıldığı üçüncü alt problem sonuçlarına göre, öğrencilerin anne eğitim durumlarına göre tutum ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Anne eğitim durumları yüksekokul ve üstü olanlar ile ilköğretim ve ortaöğretim olanlar arasında yüksekokul ve üstü olanlar lehine anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Anne eğitim durumu öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumları üzerinde önemli etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu sonuçlara göre önemli olan noktalardan bir diğeri ise anne eğitim durumu ilköğretim olanlar ile ortaöğretim olanlar arasında ilköğretim mezunu anneler lehine anlamlı farklılık ortaya çıkmasıdır. Anne eğitim durumu ilköğretim olanların ortalamaları ile ortaöğretim olanlar arasında gözle görülür bir fark vardır. Anne eğitim durumları açısından öğrencilerin tutum ölçeğine verdikleri cevapların standart sapma puanları incelendiğinde en

yüksek standart sapma ($SS = 11.28$) puanına ilköğretim mezunu anneye sahip olan öğrenciler arasında olduğu görülmektedir. Tutum ölçeğine verdikleri cevaplar açısından görüş farklılıkları en yüksek olan gruptur.

Oğur (2009)'un yaptığı çalışmada anne eğitim durumu açısından ilköğretim ile yükseköğretim mezunu annelerin çocukları arasında yükseköğretim mezunu annelerin çocukları lehine anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Yükseköğretim mezunu annelerin çocukları, Sosyal Bilgiler dersine daha ilgilidir. Bunu destekleyen bir diğer çalışma, Papanastasiou (2002)'nin araştırmasıdır. Ona göre öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim durumlarının önemli olduğu ve öğrencilerin derse yönelik tutumlarını etkilediği ifade edilmektedir. Ergin (2006)'nın yaptığı çalışmada öğrencilerin anne eğitim durumuna göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarında bir fark görülmediği ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın dördüncü alt problemi olan baba eğitim durumuna göre sonuçlara bakıldığında anne eğitim durumunda ortaya çıkan sonuçlara benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre tutum ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Baba eğitim durumları yüksekokul ve üstü olanlar ile ilköğretim olanlar arasında yüksekokul ve üstü olanlar lehine anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Baba eğitim durumu öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumları üzerinde önemli etkiye sahip olduğu söylenebilir. Puan ortalamaları incelendiğinde, baba eğitim durumları ilköğretim ve ortaöğretim olanların ortalamaları birbiri ile aynı denebilecek kadar yakındır. Baba eğitim durumunun ilköğretim veya ortaöğretim olması öğrencilerin derse karşı tutumları üzerinde çok fazla etkili olmadığı görülmektedir. Öztürk ve Baysal (1999), öğrencilerin öğretmenlerden yararlanma düzeyi yükseldikçe Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum puanlarının da arttığını belirtmişlerdir. Dersin işleniş biçimine yüksekokul ve üstü mezun babaların çocukları diğer iki gruba oranla daha fazla önem vermektedir. Ortaöğretim mezunu babaların çocukları, yüksekokul ve üstü mezun babaların çocuklarına göre dersten daha çok çekindiklerini ve derse çalışarak boşa zaman harcamak istememektedirler.

Anne-babanın eğitim durumunun derse etkisinin önemli olduğu sonucunu ortaya koyan bir çalışma ise Güngörmüş (1992)'ün yapmış olduğu çalışmadır. Güngörmüş (1992)'e göre öğrencilerin baba eğitim durumu yükseldikçe çocuğuyla etkileşimi artmakta ve bu da öğrencinin derse yönelik tutumunu olumlu yönde etkilemektedir. Bunun yanında Ergin (2006)'in yaptığı çalışmada öğrencilerin baba eğitim durumuna göre Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarında bir fark görülmediği ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın beşinci alt problemi olan aile gelir düzeyine göre, Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, öğrencilerin aile gelir durumlarına göre tutum ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Aile gelir durumunun öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumları üzerinde bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir. Bu sonuçlara göre, gruplar arasında anlamlı bir farklılık çıkmamıştır ancak ortalama sonuçlarına bakıldığında düşük gelirli ailelerden gelen öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı daha olumlu fikirler sergiledikleri görülmektedir.

Öneriler

Amacı, etkin ve üretken vatandaş yetiştirmek olan Sosyal Bilgiler dersinin Türkçe, Matematik gibi derslerden daha önemsiz olmadığı, bu dersin de diğer dersler kadar önemli olduğu belirtilmelidir. Sosyal Bilgiler dersinin önemli amaçlarından biri, sorumlu ve duyarlı vatandaş yetiştirmektir. Eğer çocuklarımızın ileriki yaşamlarında toplum içinde etkin, üretken, sorumlu ve duyarlı vatandaşlar olarak yerlerini almalarını istiyorsak, bu dersin önemini onlara

kavratmamız gerekmektedir. Ders olarak baktığımızda diğer derslerden daha önemsiz olmadığı, bütün dersler gibi Sosyal Bilgiler dersinin de önemli olduğu çocuklarımıza ve ailelerine anlatılmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2008 sınav verilerine göre Sosyal Bilgiler dersi 25 sorudan 12,19 ortalamaya ve en yüksek standart sapmaya sahiptir (MEB,2008).

Sosyal Bilgiler dersine yönelik başarı üzerinde ilköğretim 4 ve 5. sınıflarının oldukça önemli bir etkisi olduğu görülmektedir. Öğrencilerin bu sınıflarda Sosyal Bilgiler dersine yönelik iyi bir temel oluşturması için gerekli önlemler alınmalıdır. Gerekirse öğretim programı gözden geçirilmeli ve eksiklikleri giderilmelidir. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik düzenlediği eğitim durumlarında öğrencilerin bireysel farklılıkları ve öğrenme hızları göz önüne alınmalıdır.

Soyut konulardan oluşan Sosyal Bilgiler dersinin konuları, çağdaş eğitim yaklaşımları, çeşitli drama teknikleri, öğretmen ve öğrencilerin işbirliği ile hazırlanan araç-gereçler ve piyasada eğitim değeri yüksek olan materyallerle daha çekici hâle getirilmeli ve somutlaştırılmalıdır. Şu an, teknolojinin eğitim alanına hızla girdiği bir andır. Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin soyut kavramları zihinlerinde somut hâle getirebilmek için öğretim teknolojilerinden en üst seviyede faydalanılmalıdır.

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarında kararsız oluşları derste anlatılan Sosyal Bilgiler konularını anlayıp anlamadıkları konusunda kararsız kalmalarına bağlıdır. Öğrenci derste konuları anlamada güçlük çektiği zaman başarısı ve tutumu olumsuz etkilenecektir. Bu durumda öğretmen dersini yaparken kullandığı yöntemlerini konuya, öğrenci grubunun düzeyine uygun olarak seçmelidir.

Öğretmenler, öğrencileriyle olumlu, sıcak ve etkili bir iletişim kurarak iyi bir öğretim süreci oluşturmalarıdır. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki öğrenciler sevdikleri öğretmenlerin dersini daha iyi öğrenmektedir. Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumsuz tutumları ortadan kaldırmak, öğretmenin sınıf ile iyi etkileşimi ile mümkün olacaktır.

Öğrencilerin derse aktif bir şekilde katılacakları öğrenme ortamları oluşturulmalı, öğrenci merkezli öğretim yöntemleri kullanılmalıdır. Okul yöneticileri de öğrencilerin derslere yönelik olumlu tutum geliştirmeleri için üzerlerine düşen görevleri eksiksiz yerine getirmelidir.

Aileler öğrencilerin dersleri ile birebir ilgilenerek derslerindeki başarılarının artmasına ve derse karşı olumlu tutum geliştirmelerine yardımcı olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, S. U. (2003). *İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa, Türkiye.
- Arseven, A. D. (1993). Alan araştırma yöntemi. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Balcı, A. (2001). Sosyal bilgilerde araştırma yöntem teknik ve ilkeler. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Başaran, E. (1985). Eğitim psikolojisi. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Bloom, B. S. (1995). *İnsan nitelikleri ve okulda öğrenme*. (D. A. Özçelik, Çev.). İstanbul: MEB Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (1994). İnsan ve davranışı: psikolojinin temel kavramları. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Emir, S. (2001). *Sosyal bilgiler öğretiminde yaratıcı düşünmenin erişkiye, kalıcılığa etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Ergin, A. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, Türkiye

- Güngörmüş, O. (1992). *Babanın, çocuğun zekâsı, akademik başarısı ve benlik kavramı üzerine etkisinin araştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni insan ve insanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Harrell, K. (2000). *Attitude is everything*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Kaplan, A., & İpek, A. S. (2002). Matematik öğretmenliği adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 27(125), 69-73.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. Ankara: Tekışık Web Ofset.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2008). Ortaöğretim kurumları öğrenci seçme sınavı test sayısal bilgileri. 12.01.2011 tarihinde http://oges.meb.gov.tr/oks/docs/2008oksista/02_Test%20Say%C4%B1sal%20Bilgiler.pdf adresinden alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2004). İlköğretim sosyal bilgiler dersi (4-5. sınıflar) öğretim programı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- National Council for the Social Studies. (1969). The role of the social studies. In J. Jarolimek & H. M. Walsh (Eds.), *Readings for social studies in elementary education*. London: Collier-Macmillan Limited.
- Oğur, M. (2009). *Altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, Türkiye.
- Oral, B. (2004). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 15, 88-98.
- Özçelik, D. A. (1992-3). *Eğitim programları ve öğretim*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Öztürk, C., & Baysal, N. (1999). İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları. *Pamukkale Üni. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 1-10.10.01.2011 tarihinde pauegitimdergi.pau.edu.tr/DergiPdfDetay.aspx?ID=127 adresinden alınmıştır.
- Öztürk, C., & Dilek, D. (2004). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Öztürk, C., & Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Papanastasiou, C. (2002). School teaching and family influence on student attitudes toward science: based on TIMSS (the third international mathematics and science study) data for Cyprus. *Studies in Educational Evaluation*, 28, 71-76.
- Taşdemir, M. (2000). *Eğitimde planlama ve değerlendirme*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Tay, B., & Tay, B. A. (2006). Sosyal bilgiler dersine yönelik tutumun başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 73-84.
- Thurstone, L. L. (1967). Attitudes can be measured, readings in attitude theory and measurement. In M. Fishbein (Ed.), *Readings in attitude theory and measurement*. (pp. 77-89). New York: John Wiley & Sons, Inc.